

*Антон Костенко, Марина Абікулова**

**ПОВОЄННЕ ФОРМУВАННЯ АНТИЧНОГО ЗІБРАННЯ
ХЕРСОНСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ:
ПОСТАТІ, ПРЕДМЕТИ, ПАМ'ЯТКИ**

У статті розглядаються джерела поповнення колекції античних матеріалів Херсонського обласного краєзнавчого музею після II Світової війни. Визначається внесок кожного з тих професійних археологів чи приватних осіб, які долучилися до поповнення музейного античного зібрання. Надається характеристика найяскравіших античних знахідок окресленого періоду. Визначено античні пам'ятки Херсонської області, на яких у повоєнний час проводилися археологічні дослідження. Окреслено сучасний стан античного зібрання.

Ключові слова: античне зібрання, археологія, музейництво, археологічні фонди.

Основу античного зібрання Херсонського обласного краєзнавчого музею заклав наприкінці XIX – початку XX ст. Віктор Гошкевич, який провадив регулярні дослідження, опікувався охороною та популяризацією античних пам'яток Херсонського краю. Предмети з них, як і з інших античних пам'яток Північного Причорномор'я, надходили у створений В. Гошкевичем в 1890 р. Археологічний музей Херсонського губернського статистичного комітету (1890–1898 рр.).

Музей згодом зазнав ряду організаційних трансформацій, за півстоліття побувавши Археологічним музеєм Херсонської губернської вченої архівної комісії (1898–1909 рр.), Херсонським міським музеєм старожитностей та витончених мистецтв (1909–1923 рр.), Херсонським державним історично-археологічним музеєм (1923–1931 рр.), Херсонським краєзнавчим музеєм (1931–1941 рр.). Відзначимо, що швидка зміна назв та організаційного підпорядкування нерідко викликає плутанину в публікаціях необізнаних з історією херсонського музейництва дослідників. Деякі автори, згадуючи музей

*Наукові співробітники сектору археології відділу науково-фондової роботи Херсонського обласного краєзнавчого музею.

в своїх виданнях, некоректно іменували його «історико-краєзнавчим», «археологічним музеєм старожитностей» тощо.

З розгортанням II Світової війни на теренах України в 1941 р., Народний комісаріат освіти УРСР розпочав евакуацію своєї музейної мережі на Схід. Евакуація проводилася керівниками музеїв, які особисто відповідали за збереження матеріалів [11, с. 126]. Евакуйовано було й найкоштовнішу частину археологічних матеріалів Херсонського краєзнавчого музею. Однак, більша частина музейних фондів лишилася в місті і значно постраждала від мародерства під час боїв за Херсон і кількаденного безвладдя. У вересні 1941 р. німецька окупаційна адміністрація розпочала «наведення ладу» в музейній справі. Херсонський краєзнавчий музей відкрили знову, але вже як два окремих музеї – Херсонський історичний музей (1941–1944 рр.) та Природничий.

До початку 1942 р. Херсонський історичний музей, як і усі інші музеї історично-краєзнавчого профілю Райхскомісаріату Україна, підпорядковували Крайовому інституту і прадавньої та давньої історії при райхскомісарі [15, с. 117]. Саме фахівці Інституту у 1944 р. опікувалися вивезенням на Захід кошовних предметів музейних фондів – зокрема з Херсона вивезли більше 50 скринь спеціально відібраних німецькими археологами старожитностей.

Відзначимо, що в березні 1944 р., до і під час визволення міста радянськими військами, археологічні фонди музею вдруге зазнали збитків від мародерства як солдатів ворогуючих армій, так і мешканців міста (згодом дешиця розграбованих колекцій у останніх була вилучена).

Вже наприкінці 1944 р. зі східних регіонів СРСР розпочалася реевакуація херсонських старожитностей. Навесні 1945 р. почали повертатися і експонати вивезені на Захід німецькою адміністрацією. Проте, якщо більшість українських музеїв відновила роботу в 1944–1945 рр. (у грудні 1944 р. в УРСР працювало 94 державні музеї [11, с. 127]), то Херсонський історичний музей, через надто великий обсяг втрат і руйнувань, спромігся відкрити експозицію лише у 1948 р. – вже як Херсонський обласний історичний музей (згодом, у

1963 р., його повторно об'єднали з Природничим музеєм – так постав сучасний Херсонський обласний краєзнавчий музей).

Після закінчення II Світової війни почався новий етап формування античного зібрання, який триває і зараз. Як і більшість археологічних музейних зібрань, херсонська антична колекція формувалась головним чином двома шляхами: надходженням предметів, знайдених під час розвідок та розкопок, а також надходженнями від колекціонерів та приватних осіб (дарунки або закупівля).

Першими античними надходженнями після війни були речі, передані з розформованого в 1944 р. Цюрупинського музею – чорнолакова та червонолакова чаші з Ольвії, чорнолакові скіфос, кілік та інші.

Після закінчення війни гостро постало питання про визначення стану збереженості археологічних пам'яток, в тому числі і античних. Почалося їхнє обстеження. В 1946 р. розвідку на Білозерському поселенні, городищах Глибока Пристань, Золотий Мис та інших пам'ятках проводив співробітник музею Микола Дмитренко.

Першою повоєнною стаціонарною експедицією Херсонського обласного історичного музею в серпні-вересні 1947 р. (за наукової консультації Ірини Фабриціус) були дослідження городища Золотий Мис. Співробітники музею провели розчищення траншей воєнного часу, дослідження господарчих ям тощо [13, с. 35]. Знайдені предмети римського періоду поповнили фонди. Зберігся і польовий щоденник цих робіт з досконалим описом проведеного сезону. В 1948 р. в Херсонський музей надійшла невелика колекція античних предметів з Києва. Серед них – чаша II ст. до н. е.

Згодом античне зібрання Херсонського обласного історичного музею продовжувало поповнюватись новим поколінням музейних археологів. Починаючи з 1950 р. у фонди надходили матеріали розкопок античного поселення Глибока Пристань, що проводили Ізраїль Ратнер та Людмила Костюк.

Надійшли також предмети з розкопок античного поселення біля села Кисляківка (Лимани) Жовтневого району Миколаївської області. У складі цих колекцій, які налічують загалом 705 одиниць, – численні знаряддя праці, цілий та фрагментований глиняний посуд тощо.

Поповнився музей античними предметами, знайденими І. Ратнером та Августом Вірлічем під час розвідок на поселенні Садиба Литвиненка в 1950 р. та на городищі Скелька в 1965 р.

Привертають увагу надходження речей римського періоду, що в 1950 р. були знайдені музейними археологами при першому дослідженні ґрунтового могильника городища Золотий Мис; а також предмети, знайдені місцевим мешканцем Г. Філіповим на цій же території в 1958 р. та передані ним до музею. Це чудові фігурні посудини, бронзові та скляні прикраси, скляні посудини та ін. [14, с. 96-97]. Багато з цих надходжень отримали гідне місце в новій повоєнній експозиції музею, а також неодноразово публікувалися дослідниками.

Цікаво, що в повоєнні часи збереглася музейна традиція сповіщати мешканців Херсонщини про археологічні надходження через місцеву періодику. Так, про знахідки античних предметів в Широкій Балці писала газета «Наддніпрянська правда» від 12 серпня 1958 р. [8, с. 3].

З 1970-х рр. XX ст. формування античного зібрання Херсонського обласного краєзнавчого музею набуло інтенсивного розвитку. Нові предмети надходили завдяки польовим дослідженням експедицій Інституту археології АН УРСР, ленінградського відділення Інституту археології АН СРСР, що передавали знахідки до Херсона. Велика кількість предметів надходила від експедицій музейних співробітників. Поповнювалось зібрання також надходженнями від друзів музею та від окремих осіб.

З 1976 р. дослідження античних пам'яток на території Білозерського району Херсонської області проводила науковий співробітник музею Марина Абікулова – на Білозерському поселенні, Глибокій Пристані, Садибі Литвиненка та поселенні біля села Олександрівка. Музей поповнився

гончарними та ліпними посудинами, виробами з металів, глини, каменю. Загальна кількість надходжень – 358 одиниць.

З 1980 р. в музей надійшли предмети, знайдені під час розкопок городища Золотий Мис, загалом 2 741 одиниць. Це знаряддя праці, виготовлені з глини, металів, каменю, кістки (глиняні грузила та пряслиця, залізні цвяхи та ножі, намотки з фрагментів амфор та кістки, мармурове пряслице та багато інших). У значному обсязі представлені фрагменти черепиць, різноманітні форми гончарних та ліпних посудин римського періоду; серед них – керамічна тара, посудини кухонного, столового та іншого призначення, світильники, металеві та скляні прикраси. Виділяються клейма, діпінті, графіті та малюнки на амфорах, ольвійські монети. Серед культових речей – астрагали, теракотове зображення Ерота на голубі та ін. Знайдено чимало цікавих та рідкісних предметів, що в подальшому привертати увагу дослідників [9].

З 1981 р. почали формуватися античні колекції, здобуті під час розкопок археологічних пам'яток на території Білозерського району, а також розвідок у Білозерському та Бериславському районах Херсонської області науковим співробітником музею Валерією Билковою. Загальна кількість надходжень – 3 121 предмет.

Насамперед це матеріали розкопок поселень Садиба Литвиненка та Білозерського, городища Глибока Пристань. Вичерпна характеристика предметів, знайдених під час цих робіт, наведена дослідником [3]. Тому ми коротко надаємо склад античних музейних колекцій В. Билкової.

Колекція предметів з розкопок поселення Садиба Литвиненка в 1990 р. у складі 457 одиниць. Це цілі та фрагментовані амфори, гончарні та ліпні посудини, вироби з глини, металів, кістки, каменю, скла. Виділяється закритий комплекс амфор.

Колекція предметів з розкопок городища Глибока Пристань в 1991 р. (частина спільно з Сергієм Буйських) у складі 116 одиниць – сирцеві цеглини, фрагментовані амфори та гончарні посудини, глиняне пряслице, грузила та

пряслиця з фрагментів гончарних посудин, кістяні «рашпілі» і фрагменти виробів з кістки тощо.

Виділяється своєю цінністю колекція предметів, знайдених під час розвідок та розкопок Білозерського поселення, які В. Билкова проводить з 1981 року. Їхня загальна кількість – 2 569. Це чудовий комплекс речей античного світу – черепиці, амфори, гончарні та ліпні посудини; вироби з глини, металів, каменю, кістки, скла, серед яких – фібули, прикраси, теракоти, монети та багато іншого. В колекції також є античні предмети римського періоду. Знайдені на Білозерському поселенні античні предмети стали окрасою сучасної музейної експозиції. Зараз продовжуються дослідження Білозерського поселення – їх проводить експедиція Херсонського державного університету під керівництвом В. Билкової та її учнів.

Свій вклад в поповнення античного зібрання Херсонського обласного краєзнавчого музею зробили також його наукові співробітники Сергій Бахматов (розвідки 1982 р. біля села Широка Балка Білозерського району та 1991 р. біля села Іванівки Голопристанського району) та Віктор Пиворович.

Знахідки В. Пиворовича з 1972 до 2011 рр. на Ягорлицькому та Білозерському поселеннях, а також на городищі Золотий Мис складають 353 античні предмети, серед яких – кам'яні знаряддя праці та побутові вироби, глиняні пряслиця, бронзові вістря стріл, бронзові прикраси та інше.

В поповненні античного зібрання Херсонського обласного краєзнавчого музею бере активну участь відомий археолог та фахівець з питань охорони археологічних пам'яток Микола Оленковський. Саме з його охоронною діяльністю, багаторічним систематичним обстеженням археологічних пам'яток античного періоду, розташованих на теренах Херсонщини, пов'язані надходження до музею античних предметів, починаючи з 1973 р.

Це античні речі з поселень Садиба Литвиненка та Ягорлицького, городищ Глибока Пристань, Золотий Мис, Скелька та з інших пам'яток. Серед надходжень виділяється червоноглиняний одноручний глек з городища Золотий

Мис. Привертає увагу буролакова чашечка, знайдена під час охоронних розкопок катакомби № 98 Золотобалківського пізньоскіфського могильника (село Золота Балка Нововоронцовського району Херсонської області). Античні знахідки М. Оленковського, що знаходяться в фондах музею, публікуються дослідником в наукових та науково-популярних виданнях.

В античному зібранні Херсонського обласного краєзнавчого музею чимало предметів, що надходили від співробітників центральних археологічних установ.

Так, в 1980-ті рр. музей поповнився матеріалами розвідок та розкопок Анатолія Островерхова на Ягорлицькому поселенні (173 предмети). Колекція складається з фрагментованих амфор, гончарних та ліпних посудин, знарядь праці та побутових речей з металів, каменю; залишків металообробного та скловарного виробництв. Серед прикрас – бронзові каблучки, булавки, браслети тощо. Привертає увагу значна кількість намистин, виготовлених з зеленкуватого, жовтого, коричневого та чорного скла (*Мал. 1*). Ця колекція має велике значення для вивчення історії античного ремісничого виробництва південно-східної частини Ольвійської хори. В сучасній науці також є погляд на Ягорлицьке поселення як на сезонне торгівельно-ремісниче, де працювали і приїжджі майстри [10].

У 1980 р. експедицією Інституту археології АН УРСР, якою керував Віталій Зубар, були здійснені масштабні дослідження території, прилеглої до римського городища Золотий Мис. Були розкопані господарчі ями, поховання та ін. Колекція античних речей з цих розкопок також надійшла до Херсонського музею. Вона складається зі 112 предметів, серед яких – фрагмент черепиці, гончарні та ліпні посудини. Привертають увагу велика червоноглиняна амфора перших століть н. е., фігурна посудина у вигляді барана на високій прямокутній підставці. Серед побутових предметів – срібна фібула, гребень, виготовлений з кістки, та інші.

У 1992 р. фонди музею поповнили 196 предметів з розкопок багат шарової античної пам'ятки на західній околиці села Станіслав (Станіславського

поселення), що проводились експедицією ленінградського відділення Інституту археології АН СРСР під керівництвом Юрія Виноградова. Дослідженнями 1988-1990 років були виявлені залишки приміщень, господарчі ями та інші археологічні об'єкти від архаїчного до римського часів.

Відповідно колекція знахідок репрезентує всі ці періоди. До музею передані фрагменти амфор різних центрів, архаїчних гончарних розписних та ліпних з різним орнаментом посудин, чорнолакові кіліки V – першої половини IV ст. до н.е. Серед знахідок – червоноглиняна туалетна посудина та інші предмети елліністичного періоду. З римських культурних шарів походять, серед іншого, фрагменти червонолакового блюда, фігурної посудини у вигляді барана.

Про життя та побут людей античного часу у цій місцевості розповідають знахідки ліпних жаровень та лутеріїв; знаряддя праці (кам'яна терка, оселки, різної форми глиняні грузила та пряслиця), пробка, виготовлена з фрагменту амфори; залізний ніж та інші речі. Виділяються знахідки ольвійської монети – дельфінчика, мініатюрної ліпної посудинки, а також культових глиняних «хлібців».

Поповненню античного зібрання ХОКМ сприяє співробітник Інституту археології НАНУ С. Буйських, який передав до музею колекції предметів з розкопок городищ Глибока Пристань 1988 р. та Золотий Мис 1992 р. В складі останньої – фрагменти амфор римського часу, в т. ч. із графіто, ліпних посудин; гончарні посудини столового призначення (глеки, кубки, чашки, миски та ін.); верхня частина гранітного ручного млина, глиняні пряслиця та пробка, намистина з синього скла, підвіска з середземноморської мушлі.

На урочистому засіданні під час святкування 120-річного ювілею Херсонського музею в 2010 р. С. Буйських, як представник Інституту археології НАНУ, разом з привітаннями передав музею в дарунок античні предмети з розкопок Глибокої Пристані та Золотого Мису – чорнолаковий світильник, фрагмент фігурної посудини з зображенням Діоніса (*Мал. 2*); бронзову фібулу, ікло кабана з вирізьбленим зооморфним зображенням, ліпну антропоморфну статуетку, ольвійську монету борисфен та інші.

В складі античного зібрання Херсонського обласного краєзнавчого музею знаходиться також значна кількість предметів античного виробництва, котрі, як вважають дослідники [16], в процесі торгівельного обміну надходили до місцевого населення Північного Причорномор'я – скіфів, сарматів та інших племен. Це і повоєнні знахідки в скіфських похованнях курганів:

- дерев'яні чаша і два пести з розкопок Геннадієм Євдокимовим курганів біля села Зелене Верхньорогачицького району Херсонської області в 1983 р.;

- скляна пронизь з зображенням чоловічих облич, знайдена в кургані біля села Орлове Білозерського району Херсонської області, розкопаному Олександром Гавриловим в 1990 р.;

- металеві намистини з кургану № 7 біля села Андріївка Скадовського району Херсонської області (розкопки Василя Нікітіна в 1991 р.) тощо.

Значна кількість предметів античного виробництва знайдена під час досліджень постскіфських («пізньоскіфських») пам'яток Нижнього Подніпров'я, які проводили співробітник Інституту археології АН УРСР Надія Гаврилюк (деякі сезони разом з Євгеном Черненком) та співробітники Херсонського обласного краєзнавчого музею. Серед знахідок – сіроглиняна з чорним покриттям миска з розкопок поселення в села Львові Бериславського району в 1966 р.; фрагмент червонолакової посудини з зображенням голови римлянина з Любимівського городища (розкопки 1990 р.), 5 скарабеїв, знайдених в 1991 р. на Великолепетиському городищі та інші.

Вражають майстерністю виконання античні речі з сарматських поховань – золоті сережки з поховання біля села Давидів Брід Великоолександрівського району, знайдені в 1966 р.; а також золота сережка з комплексу прикрас, знайдених біля села Солонці Цюрупинського району Херсонської області в 1985 р.

В формуванні античного зібрання Херсонського музею від часів закінчення II Світової війни до наших днів брали і беруть участь мешканці Херсонського краю та інших місць.

В 1952 р. надійшли античні предмети, знайдені в Ольвії, від шанувальника музею мешканця міста Цюрупинськ В. Попова. Серед них привертають увагу червонофігурний лекіф, чорнолаковий кілік, бальзамарії, а також металева гривна з петлеподібною застібкою (остання надійшла в 1961 р.).

Серед друзів музею в той час був і директор Херсонського мореплавного училища В. Сініцин, який в 1960 р. передав античні речі, випадково знайдені в Ольвії, – рибне блюдо, чорнолаковий кілік, червонолаковий світильник з орнаментом, свинцевий букраній; а також фрагмент розписної посудини, знайденої на Березані.

Поповнили античне зібрання надходження від мешканця села Широка Балка Білозерського району Херсонської області А. Грекала. Це гривна, фібула, браслет, червонолакові посудини та інші предмети, знайдені під час земляних робіт біля городища Золотий Мис та передані до музею в 1966 р.

Цікаві знахідки римського періоду надійшли від мешканця Горностаївки Феодосія Дубського. 13 лютого 1959 р. про це писала «Наддніпрянська правда»: *«Феодосій Васильович Дубський – колгоспник-пенсіонер – великий любитель археології. Під час прокладання водопроводу в селі Горностаївці він виявив дуже цінні речі, що за визначенням спеціалістів належать до II-III ст. н. е. Серед них – уламки залізного бойового спису, дві римські червонолакові миски, які добре збереглися, бронзові фібули тощо. Всього 87 предметів»* [5, с. 2].

Значним поповненням були античні речі з Ягорлицького поселення, передані лісником Григорієм Щербиною та мешканцями села Іванівка Голопристанського району на початку 70-х рр. XX сторіччя. 624 предмети, які надійшли до музею, дають уяву про металообробне та склообробне виробництва, про побут населення античного часу. Крім цього це були перші знахідки з цієї пам'ятки.

Серед надходжень окремих предметів привертають увагу: шолом, знайдений біля села Кардашинка Голопристанського району та переданий місцевим мешканцем Парфіловським в 1953 р.; орнаментований бальзамарій,

випадково знайдений водолазами херсонського заводу «Електромаш» в 1969 р.; ліпні світильник та гутус, що були знайдені учнем місцевої школи села Широка Балка Білозерського району в 1968 р. та інші.

Взагалі чимала кількість археологічних предметів була принесена до музею учнями. Про один з таких прикладів сповіщала газета «Наддніпрянська правда» 28 квітня 1961 р. Мова йшла про археологічні предмети, зібрані та передані до музею учнем Раденської школи Цюрупинського району В. В. Лазаренком.

Окрасою античного зібрання Херсонського музею стала випадкова знахідка в 1980 р. в Дніпрі (на місці, де в нього вливається річка Інгулець) робітником Херсонського машинобудівного заводу О. Даниленком фрагменту червонофігурного кіліка з зображенням юнака на дельфіні (Мал. 3).

Поповнювали античне зібрання не тільки мешканці Херсонського краю. У 1971 р. до музею надійшло невелике поштове відправлення у вигляді дерев'яного ящика. В ньому знаходився дарунок від мешканця станиці Сінної Краснодарського краю Бориса Семенова, який писав до співробітника Херсонського обласного краєзнавчого музею А. Вірліча: *«Уважаемый Август Эрнестович! Как Вы сами знаете, я жил в Херсоне не очень долго. Сам город замечательный. В нем есть где отдохнуть. Но любимым местом моего отдыха был Краеведческий музей. Приятно было провести свободное время в тихих, со вкусом оформленных, залах музея и каждый раз узнавать что-то новое. Сейчас я живу в Краснодарском крае. Свободное время провожу на берегу Таманского залива. Часто попадаются вещи античного времени. Я их собирал и вот сейчас высылаю в подарок музею. Все это случайные находки, не имеющие друг к другу никакого отношения, но связанные общим местом – поселок Сенной. Большое спасибо всем работникам музея. С уважением Б. Семенов. 22 июня 71 г.»*

В останні роки античне зібрання ХОКМ продовжувало поповнюватись.

У 2004 р. предмети, випадково знайдені в Ольвії (фрагменти чорнолакових посудин та бронзового цвяха), передала мешканка міста Херсон Н. Даневська. Шанувальник музею Олександр Мінін передав 29 предметів античного часу – фрагмент намистини мозаїчного скла з Білозерського поселення, бронзовий дзвіночок та фрагмент теракотового вівтарика з городища Золотий Мис тощо. Цікавими знахідками є свинцеві виріб у вигляді астрагалу, знайдений біля села Козачі Лагері Цюрупинського району, та лабрис з околиць села Парутине.

Значний вклад у формування античного зібрання ХОКМ вносить завідувач відділом археології Херсонської обласної інспекції охорони пам'яток історії та культури Денис Сікоза. Продовжуючи роботу з охорони античних пам'яток Херсонського краю, започатковану В. Гошкевичем, він систематично проводить обстеження стану збереженості поселень та городищ Ольвійської хори, розташованих на теренах сучасної Херсонщини – Ягорлицького, Білозерського поселень, городищ Скелька, Золотий Мис та інших.

Серед античних предметів, зібраних Д. Сікозою та переданих до музею, – вироби з глини, металів, скла та інших матеріалів. Виділяються свинцевий букраній та теракотова фігурка собачки зі Станіславського поселення; бронзовий перстень, знайдений в околицях міста Херсон; фібули, монети. Вагомим надходженням є колекція античних намистин (121 одиниць), зібраних дослідником на Нижньодніпровських пісках та переданих до музею в 2011 р. Надходять також античні речі, знайдені Д. Сікозою під час досліджень пізньоскіфських пам'яток Нижнього Дніпра. Такі, наприклад, як бронзовий браслет та амулет у вигляді кільця з виступами з Горностаївського могильника.

В останні роки музей збагатився колекціями досліджень пізньоскіфських пам'яток біля села Червоний Маяк Бериславського району Пізньоскіфською археологічною експедицією Інституту археології НАНУ (керівники – О. Симоненко, Д. Сікоза та О. Дзনেладзе). Серед переданих знахідок – велика кількість античних предметів, виготовлених з бронзи, скла та інших матеріалів.

Процес поповнення античного зібрання Херсонського музею триває і далі.

Таким чином, античне зібрання Херсонського обласного краєзнавчого музею сьогодні – одна зі значних музейних колекцій Півдня України. До її складу входять предмети з відомих античних міст і поселень – Березані, Ольвії, Херсонеса, Пантікапея, Фанагорії та інших. В зібрання чимало предметів з античних пам'яток сучасної Херсонщини. До нього зараховуємо також речі античного виробництва, знайдені на пізньоскіфських городищах Нижнього Дніпра, під час розкопок курганів та ґрунтових поховань, а також окремі знахідки. Античне зібрання налічує більше 11 000 предметів, з яких експонується найкраща, але невелика частина. Більша частина цих матеріалів потрапила до музейних археологічних фондів саме після II Світової війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. 120 раритетів Херсонського краєзнавчого музею / під ред. Т. Г. Братченко. – Херсон : Гілея, 2010. – 128 с.
2. Былкова В. П. Археологическая коллекция Херсонского краеведческого музея / Валерия Былкова // Вестник древней истории. – 1993. – № 2. – С. 233–241.
3. Былкова В. П. Нижнее Поднепровье в античную эпоху (по материалам античных поселений) / Валерия Былкова. – Херсон : Издательство ХГУ, 2007. – 244 с.
4. Вдовиченко Є. В. Доля археологічної колекції Херсонського краєзнавчого музею у роки Другої світової війни / Євген Вдовиченко // Наукові записки ХОКМ. – Херсон : Айлант, 2005. – С. 17–22.
5. Знахідки Феодосія Дубського // Наддніпрянська правда. – 1959. – № 32 (3794). – С. 2.
6. Зубарь В. М. Северный Понт и Римская империя / Виталий Зубарь. – К. : Институт археологии НАНУ, 1998. – 200 с.
7. Костенко А. В. Археологічні фонди херсонських музеїв до завершення II Світової війни : історіографічний нарис / Антон Костенко // П'яті Зарембівські

читання. Матеріали П'ятих Всеукраїнських Зарембівських наукових читань «Українське пам'яткознавство : сучасні проблеми та тенденції», присвячених 100-річчю від дня народження академіка П. Т. Тронька (м. Київ, 15 квітня 2015 р.). – К. : Центр пам'яткознавства НАНУ і УТОПІК, 2015. – С. 169–176.

8. Костюк Л. І. Стародавній могильник / Людмила Костюк // Наддніпрянська правда. – 1958. – № 157 (3664). – С. 3.

9. Крыжицкий С. Сельская округа Ольвии / Сергей Крыжицкий, Сергей Буйских, Анатолий Бураков, Валерий Отрешко. – К. : Наукова думка, 1989. – 240 с.

10. Ольговский С. Я. Скифо-античная металлообработка античного времени / Сергей Ольговский. – К. : Укрпрессполіграфекспо, 2005. – 200 с.

11. Омельченко Ю. А. Музейне будівництво на Україні в 1921–1945 рр. / Юрій Омельченко // Український історичний журнал. – 1975. – № 3. – С. 122–128.

12. Ратнер І. Д. Нові експонати історичного музею / Ізраїль Ратнер // Наддніпрянська правда. – 1961. – № 85 (4358). – С. 6.

13. Ратнер И. Д. Послевоенные полевые археологические исследования Херсонского музея / Израиль Ратнер // Краткие сообщения о полевых археологических исследованиях Одесского государственного археологического музея за 1963 год. – Одесса : Маяк, 1965. – С. 35–39.

14. Ратнер И. Д. Могильник сарматского времени у с. Широкая Балка Херсонской области / Израиль Ратнер // 150 лет ОАМ. – Киев, 1975. – С. 96–97.

15. Себта Т. М. Крайове управління архівів, бібліотек і музеїв при Райхскомісаріаті України : історичний нарис / Тетяна Себта // Архіви України. – 2009. – № 3–4. – С. 111–127.

16. Симоненко А. В. Римский импорт у сарматов Северного Причерноморья / Александр Симоненко. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ ; Нестор-История, 2011. – 272 с.

17. Черная Е. Д. История коллекции Аркасов в Херсонском краеведческом музее / Екатерина Черная // IV Миколаївська обласна краєзнавча конференція. «Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження». – Миколаїв, 2002 – С. 22–24.

В статье рассматриваются источники пополнения коллекции античных материалов Херсонского областного краеведческого музея после Второй мировой войны. Определяется вклад каждого из профессиональных археологов или же частных лиц, которые участвовали в пополнении музейного античного собрания. Охарактеризованы наиболее яркие античные находки рассматриваемого периода. Определены античные памятники Херсонской области на которых после войны проводились археологические исследования. Показано современное состояние античного собрания.

Ключевые слова: античное собрание, археология, музейное дело, археологические фонды.

In the article the sources of addition to collection of ancient materials of the Kherson regional museum are examined after World War II. A deposit is determined each of professional archaeologists or private individuals which participated in addition to museum ancient collection. The most bright ancient finds of the examined period are described. The ancient monuments of the Kherson region are certain on which after war archaeological researches were conducted. The modern state of ancient collection is rotined.

Pawned basis of ancient collection of the Kherson regional museum at the end of XIX century item Victor Goshkevich, which carried out regular researches, took care a guard and popularization of ancient sights of the Kherson region. A museum afterwards tested the row of organizational transformations and strongly suffered in World War II. Already at the end of 1944 with the east regions of the USSR was begun the re-evacuation of Kherson antiquities. In spring in 1945 began to return antiquities are taken out westward German administration. The new stage of forming of ancient collection began upon the end of World War II.

As well as most archaeological museum collections, Kherson ancient collection was formed mainly in two ways: by the receipt of objects, found during secret services and excavations, and also receipts, from collectors and private individuals (gifts or purchase). Ancient collection of the Kherson regional museum today is one of considerable museum collections of South Ukraine. In its composition objects are included from the known ancient cities and settlements. Ancient collection is counted by more than 11 000 objects which the best, but small part is exhibited from. Greater part of these materials got to the museum archaeological funds exactly after World War II.

Keywords: ancient collection, archaeology, museology, reserve archaeological collections.

СПИСОК МАЛЮНКІВ

Мал. 1. Античне намисто кінця VII – I половини VI ст. до н. е. з Ягорлицького поселення у вітрині оглядової експозиції Херсонського обласного краєзнавчого музею (інвентарні номери – ХЕМ-а-5945/226-326, 329).

Мал. 2. Фрагмент фігурної посудини I – I половини II ст. н. е. з зображенням Діоніса (інвентарний номер – ХКМ-а-9494).

Мал. 3. Кілік V – I половини IV ст. до н. е. з зображенням юнака на дельфіні (інвентарний номер – ХКМ-а-